

Юрый Маліцкі

Ацэначныя дзеясловы як моўнае адлюстраванне агульнапрынятых уяўленняў аб паняццях “норма” – “не-норма”

Эмацыянальная сфера карэнным чынам уплывае на інтэлектуальную і фізічную актыўнасць чалавека, выступаючы ў ролі яе “асноўнай матывацыйнай сістэмы” (Изард, 1980, р. 15). Складнікі гэтай сістэмы (уласна эмоцыі, афекты, жаданні, імкненні, прыхільнасці і інш.) фарміруюць каштоўнаснае стаўленне асобы да з’яў рэчаіснасці. Пры гэтым пад каштоўнасцю прынята разумець “усё тое, што выступае аб’ектам жадання, патрэбы, імкнення, інтарэсаў і г.д.” (Ивин, 1970, р. 25). Эмацыянальны фактар, як правіла, выконвае функцыю суб’ектыўнага крытэрыю пры ацэнцы тых ці іншых фактаў і падзей, вызначаючы сутнасць ацэначных меркаванняў і суджэнняў.

Адыгрываючы сістэмаўтваральную ролю ў матывіроўцы і арганізацыі ўсёй дзейнасці чалавека, эмоцыі і пачуцці не могуць не знаходзіць адпаведнага адлюстравання ў маўленчых сентэнцыях. Перадача эмацыянальнай ацэнкі як формы асэнсавання аб’ектаў праз прызму суб’ектыўных перажыванняў – распаўсюджаны і запатрабаваны ў рэгулярным маўленні від намінацыйнай дзейнасці. Эмацыянальная ацэнка істотным чынам адрозніваецца ад лагічнай ацэнкі, заснаванай у першую чаргу на асэнсаванні параметрычных паказчыкаў. “На экстралінгвістычным узроўні эмацыянальная ацэнка прадстаўляе сабой меркаванне суб’екта (індывідуальнага або калектыўнага) аб каштоўнасці аб’екта, якое праяўляецца не як лагічнае суджэнне,

The study was conducted at author's own expense.

Competing interests: no competing interests have been declared.

Publisher: Institute of Slavic Studies PAS & The Slavic Foundation.

а як адчуванне, пачуццё, эмоцыя моўцы” (Лукьянова, 1986, р. 45). У аспекце моўнага выражэння эмацыянальная ацэнка як замацаванае ў значэнні слова меркаванне аб каштоўнасці аб’екта актуалізуецца пры дапамозе прынятых у канкрэтнай моўнай сістэме фармальных сродкаў самых розных узроўняў. “Ацэнка як каштоўнасць аспект значэння прысутнічае ў самых розных моўных выразах. Яна можа быць абмежавана элементамі, меншымі за слова, а можа характарызаваць групу слоў і нават цэлае выказанне” (Вольф, 2002, р. 6). Мэта ацэначнага выказвання – вылучэнне аб’екта на фоне роднасных або падобных на базе асаблівага эмацыянальнага стаўлення. Падставай для ўзнікнення такога стаўлення звычайна выступае адэкватнасць рэаліі суб’ектыўнаці сацыяльна абумоўленаму паняццю аб нормальным/дапушчальным у дачыненні да адпаведнага класа рэалій.

Прагматычная (у прыватнасці, ацэначная) інтэнцыя рэалізуецца пераважна ў межах апазіцыі “норма” – “не-норма”. Іншымі словамі, у свядомасці моўцы акт ацэнкі той або іншай рэаліі адбываецца на падставе яе параўнання з уяўным вобразам “нормы”, што абумоўлены як суб’ектыўнымі, так і аб’ектыўнымі, грамадскімі, фактарамі. Апошні выпадак, мяркуючы, прадстаўляе найбольшую цікавасць. У семантыцы ацэначна маркіраваных лексічных адзінак знаходзяць адлюстраванне як часова канкрэтныя, так і адвечныя ўяўленні народа аб сацыяльна-этычных нормах паводзінаў, аб адносінах да фактаў і з’яў навакольнай рэчаіснасці, актуалізуюцца агульнапрынятыя крытэры ацэнкі рэальных прадметаў, якасцей і працэсаў. У найбольш шырокім сэнсе, паводле ацэначнага зместу лексічных адзінак можна меркаваць (у асноўным шляхам “ад адваротнага”) аб абагуленым уяўленні пра паняцце “норма” ў дачыненні да тых ці іншых рэалій. Так, напрыклад, у беларускай народнай свядомасці заўсёды лічыліся недахопамі і адмоўна ацэньваліся такія якасці чалавека, як марудлівасць, непаваротлівасць, празмерна вялікі або малы рост, нязграбная манера хады, вельмі высокі або нізкі тэмп маўлення і да т.п. Усё гэта знайшло адлюстраванне ў семантыцы ацэначных найменняў, характэрных як для дыялектнай, так і літаратурнай мовы.

Ацэначнасць як элемент семантыкі могуць рэалізоўваць лексічныя адзінкі, што належаць да самых розных граматычных катэгорый. Кваліфікатыўны кампанент значэння можа прысутнічаць у найменнях прадметаў і дзеянняў, характарыстык і станаў. Найчасцей ацэначны змест у маўленні рэалізуюць назоўнікі і дзеясловы. У лексічных адзінках гэтых катэгорый адпаведная семантыка адлюстроўваецца найбольш поўна, бо менавіта ў іх “знаходзіць моўную апору катэгорыя якасці” (Сянкевіч, 1986, рр. 24–25).

Суб'ектыўнасць як вызначальны фактар маўлення найбольш ярка праяўляецца ў тым выпадку, калі ў цэнтры працэсу назватворчасці аказваецца чалавек. Кваліфікацыя паводле дзеянняў чалавека з'яўляецца адной з найбольш пашыраных форм ацэнкі, што рэалізуецца ў гутарковым маўленні. Дзейнасныя характарыстыкі знаходзяць надзвычай шырокае адлюстраванне ў лексіцы. Адбываецца гэта ў першую чаргу пры дапамозе дзеяслоўных адзінак. Пры гэтым ацэнка носіць, як правіла, негатыўны характар. Узнікненне адмоўнай ацэнкі звязана з тым, што паводзіны чалавека па тых ці іншых прычынах не адпавядаюць агульнапрынятай "норме". Гэтая норма сама па сабе моўным фактарам не з'яўляецца, але адпаведнасць/неадпаведнасць ёй аб'ектывуецца ў намінацыйных адзінках пры дапамозе рэгулярных фармальна-сродкаў.

Факт шматразовай прагматычнай і прагматычнай рэнамінацыі таго ці іншага дзеяння гаворыць аб яго выключнай важнасці для назіральніка/моўцы. Маўленне – адзін з найбольш запатрабаваных аб'ектаў абазначэння, і, як вынік, група прэдыкатывых адзінак з адпаведным значэннем з'яўляецца адной з самых шматлікіх. Паводле *Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы* (ТСБМ, 1977–1984), колькасць лексем, у семантыцы якіх рэалізуецца ацэнка маўленчых характарыстык і паводзін суразмоўцы, большая за 120.

Да вуснага маўлення мы адносім ўсе віды мэтанакіраванага вербальнага дзеяння, асноўнай задачай якога з'яўляецца перадача інфармацыі. Якасць перадачы інфармацыі пры гэтым выступае найважнейшым крытэрыем кваліфікацыі ўсяго акта маўлення.

У семантыцы беларускіх эмацыянальна-ацэначных дзеясловаў са значэннем вербальнага маўлення зафіксаваны 4 тыпы маўленчых характарыстык, якія можна трактаваць як адлюстраванне вобраза "не-нормы" ў адносінах да адпаведнай дзейнасці. Гэтыя характарыстыкі разглядаюцца як адхіленне ад "нормы" і атрымліваюць негатыўную эмацыянальную ацэнку, на што ўказваюць спецыфічныя рэгулярныя фармальныя сродкі. Найбольш шырока прадстаўленыя тыпы рэалізуюцца на базе простых апазіцыйных супрацьпастаўленняў ("норма" – "не-норма"). Менш пашыраныя тыпы адлюстроўваюць адхіленне ад "нормы" ў адзін з магчымых бакоў.

Такім чынам, у семантыцы беларускіх дзеясловаў знайшлі адлюстраванне наступныя адхіленні ад агульнапрынятага стандарту маўлення.

1. **Недастатковая артыкуляцыйная якасць маўлення** – 38% ад агульнай колькасці дзеясловаў са значэннем вуснага маўлення. Значэнне рэалізуецца на базе апазіцыі "выразна" – "невывразна": **адбарабаніць** 'невывразна выканаць, прачытаць

прамову' – *Адбарабаниць прамову* (ТСБМ, 1977, р. 115), **шамкаць** 'гаварыць невыразна, шапялявіць' – *[Журко] мог выказаць сваю нязгоду і на камітэце. А то стаіць, шамкае нешта* (ТСБМ, 1984, р. 347) і інш.

2. **Недастатковая змястоўная якасць маўлення** – 26% ад агульнай колькасці дзеясловаў са значэннем вуснага маўлення. Значэнне рэалізуецца на базе апазіцыі "камунікатыўна важна" – "камунікатыўна неважна": **малоць** '1. Раздрабняць зерне, ператворваючы ў муку, парашок. 2. Гаварыць абы-што' – *[Таня:] – Знаеш жа, што твая гутарка пустая, а ўсё мелеш* (ТСБМ, 1979, р. 97), **тарабарыць** 'займацца пустымі размовамі' – *Брыгадзір нешта вельмі доўга абціраў ногі, потым тарабарыў з гаспадыняй і Галяй* (ТСБМ, 1983, р. 477) і інш.

3. **Адхіленні, звязаныя з тэмпам маўлення** – 17% ад агульнай колькасці дзеясловаў са значэннем вуснага маўлення. У якасці кваліфікацыі паказчыкаў выступаюць паняцці "хутчэй за норму" і "павольней за норму": **тараторыць** 'гаварыць вельмі хутка, скарагаворкай' – *[Люба] тараторыла без канца, расказвала аб дзяўчатах... і малола ўсякае глупства* (ТСБМ, 1983, р. 478), **цадзіць** 'вымаўляць паволі, марудна' – *Ты ж сам калаціўся больш за ўсіх, – іранічна цэдзіць Грамабой* (ТСБМ, 1984, р. 225) і інш.

4. **Адхіленні, звязаныя з гучнасцю голасу пры маўленні** – 11% ад агульнай колькасці дзеясловаў са значэннем вуснага маўлення. У якасці кваліфікацыі паказчыкаў выступаюць паняцці "гучней за норму" і "цішэй за норму": **бубніць** 'гаварыць ціха, манатонна' – *Таркевіч рабіў уражанне сярдзітага чалавека. Бровы яго пераважна былі нахмураны, ён меў звычай бубніць і прыгаворваць: "Ці гэта парадак?"* (ТСБМ, 1977, р. 412), **грымець** 'гаварыць гучна' – *Яшчэ вады! Яшчэ! – грыміць Змітрок* (ТСБМ, 1978, р. 87) і інш.

Асобную групу (8%) складаюць дзеясловы, у значэнні якіх аб'ядноўваюцца некалькі колькасна-якасных паказчыкаў маўлення: напрыклад, **тарахцець** 'хутка, гучна, несупынна гаварыць' – *Не пераставаў... [Тарас Іванавіч] тарахцець і тады, калі селі за стол* (ТСБМ, 1983, р. 478) і інш.

Найбольш запатрабаванымі формамі рэалізацыі ацэначнай інтэнцыі ў адносінах да актаў вуснага маўлення з'яўляюцца каранёвыя марфемы, а таксама прагматычна выніковыя пераносы значэння.

Для абазначэння недастатковай артыкуляцыйнай якасці маўлення найчасцей (каля 70% выпадкаў) выкарыстоўваюцца каранёвыя марфемы анаматапеічнага (гука-

пераймальнага ці гукасімвалічнага) паходжання. Выбар менавіта гэтага моўнага сродку абумоўлены рэалізацыяй найбольш відавочнай ў такіх умовах мадэлі – прыраўноўванні чалавечага маўлення да бессэнсоўнага шуму. Маецца на ўвазе тое, што моўца стварае гукі, якія не нясуць ніякага зместу. “Як толькі гук перастае быць гукам, які нешта абазначае, і адрываецца ад знакавага боку маўлення, ён адразу пазбаўляецца ўсіх якасцей, уласцівых чалавечаму маўленню” (Выготский, 1999, р. 18). Прадстаўленае такім чынам слова губляе свой зместавы (ідэальны) бок і захоўвае толькі гукавую (матэрыяльную) абалонку. Менавіта гэты аспект падкрэслівае суб’ект маўлення, карыстаючыся гукапераймальнымі і гукасімвалічнымі каранёвымі марфемамі.

Іншы тып сувязі зместу і формы пры рэалізацыі ацэначнай інтэнцыі ў моўных адзінках можна назіраць на прыкладзе другой групы лексем – дзеясловаў, якія ў сваім значэнні фіксуюць недастатковую змястоўную якасць маўлення. Рэалізацыя ацэначнага значэння адсутнасці камунікатыўнай каштоўнасці неабдуманнага або пазбаўленага рэальных падстаў маўлення адбываецца апасродкавана – праз перанос значэння (каля 80% выпадкаў). Пры гэтым, як сведчыць матэрыял, свядомасць суб’екта маўлення схільна часцей звяртацца да супрацьпастаўлення двух сфер: “фізічнае” – “інтэлектуальнае” (**гародзіць** ‘1. Ставіць плот, паркан. 2. разм. Гаварыць бяссэнсіцу, выдумляць’ – *Стары гаворыць – гародзіць, ды на праўду выходзіць* (ТСБМ, 1978, р. 27)). Сутнасць такога намінацыўнага дзеяння, відавочна, базуецца на размежаванні інтэлектуальнай (абстрактнай) і фізічнай (прадметнай) дзейнасці. Пры гэтым першая ўмоўна ўспрымаецца як вышэйшая. Такім чынам, у згаданым супастаўленні маўленне прадстаўляецца як дзеянне, пазбаўленае інтэлектуальнай каштоўнасці: **плесці** ‘1. Перавіваючы (лазу, ніці, стужкі і інш.) злучаць у адно цэлае, вырабляць што-н. 2. Гаварыць што-н. без сэнсу, не думаючы’ – *Той, перш чым адказаць, бадзёра ўсміхаўся і плёў такую бязглуздзіцу, што аканом нічога не мог зразумець* (ТСБМ, 1980, р. 273). У пэўнай колькасці выпадкаў істотнае значэнне мае таксама і гукавы фон, што суправаджае фізічнае дзеянне: **мянціць** ‘1. Вастрыць мянташкай. 2. Гаварыць многа і без толку, гаварыць бязглуздзіцу’ – *Языкі быццам з прывязі пазрываліся і мянцілі немаведама што* (ТСБМ, 1979, р. 192).

Прагматычна выніковаму пераносу значэння належыць вядучая роля і пры рэалізацыі ацэначна адмоўнага стаўлення да адхіленняў, звязаных з тэмпам маўлення. Тып супрацьпастаўлення “фізічнае” – “інтэлектуальнае” таксама з’яўляецца тут найбольш запатрабаваным (60% выпадкаў): **малаціць** ‘хутка гаварыць’ – *Пачаў [старшыня*

гаварыць] ціха, спакойна, а потым як пашоў, як пашоў малаціць! (ТСБМ, 1979, р. 94). Істотную канкурэнцыю яму складае тып пераносу значэння “жывёльнае”¹ – “чалавечае” (30% выпадкаў). Эмацыянальная ацэначнасць, што рэалізуецца такім чынам, можа быць як адмоўнай, так і станоўчай: **сакатаць** ‘1. Кудхтаць, утвараць сокат (пра курэй). 2. Хутка, не сціхаючы гаварыць’ – *Сам [Бабіч] гаворыць мала, а толькі слухае, як другія сакочуць, прычым на яго твары ўвесь час красуе найдабрэйшая ўсмешка* (ТСБМ, 1983, р. 21); **шчабятцаць** ‘1. Спяваючы, утвараць гукі, падобныя на шчэбет (пра птушак). 2. Хутка, бесперастанку гаварыць (звычайна пра дзяцей, жанчын)’ – *А ведаеш, тата, – шчабятала дзяўчынка на руках у Міколы. – Ты паедзеш, а да мяне сёння цёця Ната прыйдзе* (ТСБМ, 1984, р. 415). Супрацьпастаўленне “жывёльнае” – “чалавечае” выступае ў дадзеным выпадку аналагам анаматапеічных каранёў, бо сэнс ужывання гэтых фармальных прагматычных сродкаў, па сутнасці, аднолькавы: прыраўноўванне маўлення да бессэнсоўнага шуму. Розніцу ў характары кваліфікацыі (станоўчая ці адмоўная ацэнка) складае звязаны з пэўным дзеяннем жывёльны вобраз, як правіла, абумоўлены фальклорнай традыцыяй. Найчасцей сустракаюцца выпадкі супастаўлення чалавечага маўлення з гукамі, што ўтвараюць жывелы (каты, сабакі, авечкі, каровы) і птушкі (куры, сарокі), адзінкава – земнаводныя (жабы) і насякомыя (увогуле). Рэалізацыя дзеясловам станоўчай ацэнкі сустракаецца не больш чым у 8% выпадкаў. Звязана яна з вобразамі катой і птушак (за выключэннем сарок, курэй).

Перанос значэння ў параметрах “фізічнае” – “інтэлектуальнае” найбольш часта выкарыстоўваецца і пры рэалізацыі ацэначнага значэння дзеясловаў са значэннем адхіленняў, звязаных з гучнасцю голасу пры маўленні (65% выпадкаў). Іншым запатрабаваным сродкам рэалізацыі ацэнкі выступае тып супрацьпастаўлення “жывёльнае” – “чалавечае” (гаркнуць ‘1. Злосна гаўкнуць (пра сабаку). 2. Прыкрыкнуць на каго-н.’ – *Антось гаркнуў цераз стол на жонку, і бабская лаянка спынілася* (ТСБМ, 1978, р. 31)).

Падсумоўваючы, адзначым, што корпус эмацыянальна-ацэначных значэнняў, якія рэалізуюцца ў адзінках той ці іншай мовы, можа разглядацца ў тым ліку і як адлюстраванне агульнапрынятых уяўленняў аб нормах, мерах – крытэрыях кваліфікацыі з’яў, прадметаў, дзеянняў, якасцей і працэсаў. У словах з эмацыянальна-кваліфікатывым

¹ Паняцце “жывёльны” ў дадзеным выпадку мы суадносім са словам “жывёла”, значэнне якога, паводле *Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы*, вызначаецца як “Усякая жывая істота, акрамя раслін...// Усякая жывая істота ў процілегласць чалавеку” (ТСБМ, 1978, р. 262).

семантычным кампанентам, як правіла, праз адмоўную ацэнку фіксуюцца рознага кшталту адхіленні ад сацыяльна абумоўленага ўяўлення аб паняццях “норма”, “мера” ў дачыненні да тых ці іншых рэалій. Найбольш запатрабаваная ў маўленні форма ацэнкі з’яў рэчаіснасці актуалізуецца ў значэнні слоў на базе апазіцыі “норма” – “не-норма”. Аб важнасці пэўнай з’явы або працэсу для абагуленага суб’екта маўлення можна меркаваць паводле колькасці кваліфікатывых рэнамінацый гэтай з’явы/працэсу. Так, вынікі аналізу дзеясловаў з эмацыянальна-ацэначным значэннем вербальнага маўлення сведчаць аб тым, што для носьбітаў беларускай мовы найбольш важнымі з’яўляюцца такія характарыстыкі маўлення, як артыкуляцыйная і змястоўная якасць выказвання. Менш увагі надаецца тэмпавай структуры маўлення, а таксама гучнасці голасу суразмоўцы. Аб гэтым сведчыць колькасць эмацыянальна-ацэначных дзеяслоўных лексічных адзінак, што рэнамінуюць названыя характарыстыкі маўленчай дзейнасці. Агульны прынцып фарміравання ацэначна негатыўнага зместу дзеяслоўнай адзінкі праяўляецца ў выражэнні неадпаведнасці маўленчага акта індывідуальным і сацыяльным патрабаванням. Актуалізацыя кваліфікатывага стаўлення адбываецца пры дапамозе мадэлі, сутнасць якой заключаецца ў нівеляванні інтэлектуальных характарыстык маўлення. Для гэтага свядомасць носьбіта беларускай мовы, як сведчыць матэрыял, найчасцей звяртаецца да гукапераймальных і гукасімвалічных каранёвых марфем, а таксама да пераносу значэння ў параметрах “інтэлектуальнае” – “фізічнае” і “чалавечае” – “жывёльнае”.

Літаратура

- Атраховіч, К. К. (Ed.). (1977). *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы* [ТСБМ] (Vol. 1). Мінск: БелСЭ.
- Атраховіч, К. К. (Ed.). (1977–1984). *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы* [ТСБМ] (Vols. 1–5). Мінск: БелСЭ.
- Атраховіч, К. К. (Ed.). (1978). *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы* [ТСБМ] (Vol. 2). Мінск: БелСЭ.
- Атраховіч, К. К. (Ed.). (1979). *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы* [ТСБМ] (Vol. 3). Мінск: БелСЭ.
- Атраховіч, К. К. (Ed.). (1980). *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы* [ТСБМ] (Vol. 4). Мінск: БелСЭ.

Атраховіч, К. К. (Ed.). (1983). *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы* [ТСБМ] (Vol. 5/1). Мінск: БелСЭ.

Атраховіч, К. К. (Ed.). (1984). *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы* [ТСБМ] (Vol. 5/2). Мінск: БелСЭ.

Вольф, Е. (2002). *Функциональная семантика оценки* (2nd ed.). Москва: УРСС. (Лингвистическое наследие XX века)

Выготский, Л. (1999). *Мышление и речь* (5th ed.). Москва: Издательство "Лабиринт".

Ивин, А. (1970). *Основания логики оценок*. Москва: Издательство Московского университета.

Изард, К. (1980). *Эмоции человека*. Москва: Издательство Московского университета.

Лукьянова, Н. (1986). *Экспрессивная лексика разговорного употребления: проблемы семантики*. Новосибирск: Наука.

Сянкевіч, В. (1986). Аб семантычных падставах класіфікацыі ацэначнай лексікі: на матэрыяле назваў асобы ў рускай і беларускай мовах. *Беларуская лінгвістыка*, 30, 22–29.

Bibliography (Transliteration)

Atrakhovich, K. K. (Ed.). (1977). *Tlumachal'ny sloŭnik belaruskaj mowy* [ТСБМ] (Vol. 1). Minsk: BelSĖ.

Atrakhovich, K. K. (Ed.). (1977–1984). *Tlumachal'ny sloŭnik belaruskaj mowy* [ТСБМ] (Vols. 1–5). Minsk: BelSĖ.

Atrakhovich, K. K. (Ed.). (1978). *Tlumachal'ny sloŭnik belaruskaj mowy* [ТСБМ] (Vol. 2). Minsk: BelSĖ.

Atrakhovich, K. K. (Ed.). (1979). *Tlumachal'ny sloŭnik belaruskaj mowy* [ТСБМ] (Vol. 3). Minsk: BelSĖ.

Atrakhovich, K. K. (Ed.). (1980). *Tlumachal'ny sloŭnik belaruskaj mowy* [ТСБМ] (Vol. 4). Minsk: BelSĖ.

Atrakhovich, K. K. (Ed.). (1983). *Tlumachal'ny sloŭnik belaruskaj mowy* [ТСБМ] (Vol. 5/1). Minsk: BelSĖ.

Atrakhovich, K. K. (Ed.). (1984). *Tlumachal'ny sloŭnik belaruskaj mowy* [ТСБМ] (Vol. 5/2). Minsk: BelSĖ.

Ivin, A. (1970). *Osnovaniia logiki otsenok*. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta.

Izard, K. (1980). *Ėmotsii cheloveka*. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta.

Luk'ianova, N. (1986). *Ėkspressivnaia leksika razgovornogo upotrebleniia: problemy semantiki*. Novosibirsk: Nauka.

Siankevich, V. (1986). Ab semantychnykh padstavakh klasifikatsyi atsénachnaj leksyki: na matéryiale nazvaŭ asoby ũ ruskaï i belaruskaj movakh. *Belaruskaja lingvistyka*, 30, 22–29.

Vol'f, E. (2002). *Funktsional'naia semantika otsenki* (2nd ed.). Moskva: URSS. (Lingvisticheskoe nasledie XX veka)

Vygotskiĭ, L. (1999). *Myshlenie i rech'* (5th ed.). Moskva: Izdatel'stvo "Labirint".

Evaluative verbs as a linguistic reflection of generally accepted ideas about the concepts of “norm” – “not-the-norm”

The article is focused on analysis of evaluative verbs in modern Belorussian literary language. The subject of the study are oral speech verbs. Evaluative verbal nominations considered as a reflection of generally accepted ideas about the concepts “norm” – “not-the-norm”. A description of semantical and formal features of these nominations is given.

Keywords:

pragmatic meaning; evaluative nomination; evaluative verbs; speech verbs

Czasowniki oceniające jako językowe odzwierciedlenie ogólnie przyjętego rozumienia pojęć „norma” – „nie-norma”

W artykule opisane zostały na materiale współczesnego literackiego języka białoruskiego oceniające czasowniki mówienia. Znaczeniowo-pragmatyczne właściwości tych wyrazów autor rozpatruje jako odzwierciedlenie w języku tradycyjnych wyobrażeń o pojęciach „norma” – „nie-norma”. W artykule omówione zostały podstawowe treści emocjonalno-oceniające wyrażane przez te czasowniki.

Słowa kluczowe:

znaczenie pragmatyczne; ocena; czasowniki oceniające; czasowniki mówienia